

Erkezés után a pályaudvaron Robesonnal szemben Szakasits Árpád és Aczél György

Robeson

Hallani már eddig is hallottuk hangját hanglemezről, rádióból, — és azt hittük, hogy ezzel ismerjük művészetét. Hangjának különleges lágysága és teltsége, előadásmódjának megragadó őszintesége olyan élményt jelentett így is, hogy azt hihettük, a személyes találkozás már nem fog sokat adni a róla kialakult képhez.

Nem így történt. Nem változott meg a kép, csak teljesebb lett. Milyen élmény volt például jelen lenni a híres Mississippi-dal előadásán, amit ezerszer hallottunk már, de most, hogy előadóját láttuk is, szinte új értelmet kapott. De így jártunk szinte minden ismert számával, amelyekben új és új szépségeket fedeztünk fel.

Mi adta ezt az újat? Nehéz lenne pontosan szavakba foglalni. Kezdhethük Robeson megjelenésével, alakjával, arcjátékával, csodálatosan kifejező kézmozdulataival. Első pillanatra rokonszenvet ébreszt, mosolya meg egyenesen kisfiúsan kedves, így aztán különleges nagy élmény átélni a metamorfózist: amikor ez a szelidség hirtelen erővé, akarattá változik. Elég ehhez egy szó, egy hang, egy mozdulat, s Robeson hirtelen felmagasodik, művészete félelmes erőt áraszt. Igen, ezt a szót kell használni: félelmes, mert érezzük azt is, hogy az erő nemcsak az ő személyes ereje, szenvedése nemcsak az ő személyes szenvedése, hanem egész népé, mint ahogy egész népé az akarat is. Ezeket a nagy pillanatokat azonban

Paul Robeson ismerkedik a budapesti gyerekekkel

visszatérjen a mába, a ma legégetőbb problémáihoz. Magától értetődően és egyszerűen történik ez, nyoma sincs keresettségnek, vagy erőltettségnek, egy nagy művész mondja el itt gondolatait közvetlen egyszerűséggel, közel enged magához, szinte művészete részesévé avat. S amikor megszólal a dal, akkor már az így megteremtett hangulatban kezdünk rá figyelni.

Énekművészetéről valóban nem mondhatunk sok újat. Olyan a valóságban is, amilyennek a hanglemez alapján elképzeltük. Ezt a hangot ezer, vagyis inkább millió más között is fel lehet ismerni. Nem is jó szó itt az, hogy művészet, ami végül is valami művi úton létrehozottat jelent. Robeson a szó népi, népművészi értelmében is művész, de úgy, hogy megfelel a legfejlettebb, legdifferenciáltabb

A Csepeli Vas- és Fémművekben rendezett békegyűlésen

sohasem nyújtja hosszúra, sohasem játssza túl; ám ezekben a rövid kitérésekben jobban megsejtet velünk egy egész forrongó világot, mint ha szakadatlanul fitogtatni akarná erejét.

Robeson agitátor, — a szó legigazibb, legnemesebb értelmében. Mindig, minden mozdulata, minden hangja agitáció, akár népének szenvedéséről és szabadságvágyáról, akár a békéről, akár az egyszerű érzelmek szépségéről, akár a zene erejéről és fejlődésének törvényeiről szól, vagy énekel. Nemcsak gyönyörködtetni akar, de meg is akar változtatni. Művészete így teljes, ahogy most egy-egy előadásán megismertük.

Előadásában a beszéd és az ének váltogatta egymást. Robeson művésze a beszédnek is. Beszélt a népek szabadságáról, a békéről, a világ nagy kérdéseiről, aztán a zene, a dal művészetének fejlődéséről, nemegyszer alapos szakmai fejtegetésekbe bocsátkozva, és közben énekel. Ez a kettő, a beszéd és az ének különös egységet alkotott, a beszéd sohasem szürkült egyszerű „összekötő szöveggé”, az ének sohasem vált illusztrációvá. Nem törődött holt

szabályokkal. Amikor az „Erős várunk nekünk az Isten”-t énekelte, akkor is a fasiszmus elleni harcot idézte, hogy utána egy néger song-ban a legegyszerűbb érzelmek nyelvére térjen át. Előadásában forradalmi indulóvá vált Bach korálja és szenténekké a szerelmi dal. Nem törődött azzal sem, hogy a szokásos vagy szokványos ízlés nem sorolná egymás mellé Bachot és a song-ot; nála az egység így teljes, mert minden dala a nép dala, a nép életéről, szenvedéséről és reményéről szól. A saját népről és minden népről, — mert hiszen nemcsak a néger népművészetet szólaltatta meg hatalmas, megrázó erővel, hanem az orosz, a kínait is —, hogy a következő pillanatban már jiddis nyelven szavalja el, felejthetetlenül egyszerűen, a varsói gettó felkelőinek indulóját.

Külön élmény volt azokat a kis beszédeket hallani, amelyeket dalai között mondott el. Sajátos műfajt képviselnek ezek: a soron következő dalról kezd beszélni, esetleg részletes zenei magyarázatba kezd, hogy egyszer csak, egy-egy mellékmondatban, kitérően

Paul Robeson látogatást tett Kállai Gyulánál, a Minisztertanács első elnökhelyettesénél (MTI Foto — Friedmann Endre felvételei)

igényeknek. A művész legősbibb s egyben mégis valahogy legmodernebb típusa, aki a legmagasabbrendű művészetet hordozza, de az egész nép számára. Itt nem művi semmi, és mégis minden tudatos, előadása olyan, mintha ott születne előttünk, s valójában kimunkált műalkotás. A népművészet és magasművészet különbségtevése itt értelmetlenné válik.

Távolálló világokat fog össze. Messzi népek közös hangját találja meg, egymástól távol-
elő stílusok, művészi irányzatok termékeit foglalja össze egyetlen egységbe. Művész és népszónok egyszemélyben, — s ennek a magatartásnak varázsát csak fokozza az, ha mögötte ott érezzük apját, a néger lelkészt is. Évszázados és évezredes hagyományok olvadnak itt össze és élnek tovább úgy, hogy minden izükben, minden elemükben maivá alakulnak. Amikor azt mondja, hogy a művészet nem jelent számára önmagában való célt, hanem minden erejét népe felemelkedéséért és a békéért való harc szolgálatába állítja, érezzük, hogy ezek a szavak a lényegyet mondják ki. Előfordulhatna, hogy más szájából ugyan-ezek a szavak frázisként hatnának. De Robesonnak nemcsak azért hisszük el, mert egész élete példázza azok igazságát, hanem azért is, mert magatartása is ezt sugározza. Nemcsak saját magát képviseli, hanem az egész népet, amely most tér a szabadság útjára, s most lép önálló erőként a világtörténelem színpadára. És képviseli a békemozgalmat, amelynek egyik kiemelkedő harcosa, a Béke Világtanács alelnöke — s amelynek céljait művészete is példázza: ahogy a különböző népek dalai egy egységbe forrnak össze műsorán, ime így kell, hogy együttéljünk a valóságban.

Vitányi Iván

Az Operában tartott díszelőadáson
(Farkas Tibor felv.)

PASSUTH LÁSZLÓRÓL, aki a nyugati országokban legismertebb íróink egyike, Monteverdi életrajz-regényének megjelenéséig kevesen tudták, hogy kitűnő zeneíró is. A Monteverdi-könyv eddigi három, nagy-példányszámú kiadása rövid idő alatt az utolsó darabig elfogyott és a Zeneműkiadónál rövidesen újból megjelenik. — A Monteverdi-regényt egyébként Sacher-Masoch kitűnő fordításában a stuttgarti Paul Neff Verlag most adta ki, és a szép kivitelű német kiadásnak igen nagy sikere van. Több franciaországi kiadó is le akarja kötni a művet.

A „Háry János” Frankfurtban

Kodály Zoltán „Háry János” című dalművét műsorra tűzte a frankfurti Operaház. A nyugat-német ősbemutató után a heidelbergi Városi Színház is bemutatja Kodály művét, melyet Németországban eddig csak zenekari szvitként ismertek.

Opera Tolsztoj Leó emlékezetére

Jan Cikker csehszlovák zeneszerző új operát írt, amelyet a nagy orosz író, Tolsztoj Leó

emlékezetének szentelt. Az opera címe: „Feltámadás”. A librettót is Cikker írta Tolsztoj „Feltámadás” című regénye nyomán.

Balet a Carmenből

Az edinburghi fesztiválon bemutatták a „Carmen és Don José balladája” című spanyol baletet, amely Merimée híres elbeszélése alapján készült. A balett zenéjét nem Bizet operájából vették, hanem Antonio Reblende írta zongorára, gitárra és ütőhangszerekre.